

Papp Bettina Ilona

PhD hallgató

*Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
tanársegéd*

Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar

GONDOLATOK A BELÁTÁSI KÉPESSÉG VIZSGÁLATÁVAL FELMERÜLŐ ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEKRŐL

Debreceni Jogi Műhely, 2026. évi (XXIII. évfolyam) 1-2. szám (2026. augusztus 10.)

DOI 10.24169/DJM/2026/1-2/3

Absztrakt: A Btk. hatálybalépésével a jogalkotó szakított a közel hatvan évig tartó büntethetőségi korhatárra vonatkozó szabályozással. Bár a büntethetőséget a tizennegyedik életév betöltéséhez kötötte, de bizonyos személy elleni erőszakos bűncselekmények esetén ezen korhatárt tizenkét évre szállította le és a büntethetőséget ahhoz kötötte, hogy az elkövetőnek az elkövetéskor rendelkeznie kellett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. A belátási képesség bár nem teljesen ismeretlen fogalom büntetőjogban, azonban a Btk. kodifikációját megelőző évtizedekben a büntetőjogi szabályozásban nem jelent meg és az új szabályozás bevezetése során sem került sor a belátási képesség fogalmának meghatározására. Mindezekre figyelemmel tanulmányomban áttekintést kívánok adni a büntethetőségi életkor szabályozásáról, különösen a szabályozás jogtörténeti változásairól, a belátási képesség fogalmáról, a belátási képesség vizsgálatához kapcsolódó rendelkezésekről, a belátási képesség vizsgálatával kapcsolatos bírói mérlegelés mozgásteréről, valamint egy konkrét büntetőügyhöz kapcsolódó 25/2022. (X.26.) Alkotmánybírósági határozatról.

Kulcsszavak: gyermekkor, büntethetőségi korhatár, belátási képesség, büntetőjog

Thoughts on theoretical and practical issues arising from the examination of insight

Abstract: With the entry into force of the Criminal Code, the legislator broke with the regulation on the age of criminal responsibility, which had been in force for nearly sixty years. Although it set the age of criminal responsibility at fourteen, in the case of certain violent crimes against specific persons, it lowered this age to twelve and made criminal responsibility conditional on the perpetrator having the insight necessary to recognize the consequences of the crime at the time of its commission. Although the concept of discernment is not entirely unknown in criminal law, it did not appear in criminal law regulations in the decades preceding the codification of the Criminal Code, nor was the concept of discernment defined when the new regulations were introduced. In view of all this, my study aims to provide an overview of the regulation of the age of criminal responsibility, in particular the historical changes in the regulation, the concept of discernment, the provisions relating to the assessment of discernment, the scope of judicial discretion in the assessment of discernment, and Constitutional Court Decision 25/2022. (X.26.) relating to a specific criminal case.

Keywords: childhood, age of criminal responsibility, capacity to consent, criminal law

Gedanken zu theoretischen und praktischen Fragen, die sich bei der Untersuchung der Einsichtsfähigkeit stellen

Abstrakt: Mit Inkrafttreten des Strafgesetzbuches hat der Gesetzgeber die fast sechzig Jahre lang geltende Regelung zur Strafbarkeit nach dem Alter abgeschafft. Zwar wurde die Strafmündigkeit auf das vierzehnte Lebensjahr festgelegt, doch wurde diese Altersgrenze bei bestimmten Gewaltdelikten gegen bestimmte Personen auf zwölf Jahre herabgesetzt und die Strafmündigkeit davon abhängig gemacht, dass der Täter zum Zeitpunkt der Tat über die zur Erkenntnis der Folgen der Tat erforderliche Einsicht verfügen musste. Die Einsichtsfähigkeit ist zwar kein völlig unbekanntes Konzept im Strafrecht, aber in den Jahrzehnten vor der Kodifizierung des Strafgesetzbuches tauchte sie in den strafrechtlichen Vorschriften nicht auf, und auch bei der Einführung der neuen Regelung wurde der Begriff der Einsichtsfähigkeit nicht definiert. Vor diesem Hintergrund

möchte ich in meiner Studie einen Überblick über die Regelung des Strafmündigkeitsalters geben, insbesondere über die rechtlichen Veränderungen im Laufe der Geschichte, dem Begriff der Einsichtsfähigkeit, den Bestimmungen zur Prüfung der Einsichtsfähigkeit, dem Ermessensspielraum der Richter bei der Prüfung der Einsichtsfähigkeit sowie der Entscheidung 25/2022. (X.26.) des Verfassungsgerichts zu einem konkreten Strafverfahren.

Schlagnworte: Kindheit, Strafmündigkeit, Fertigkeiten, Strafrecht

Bevezetés

A 2013. július 01. napján hatályba lépett büntetőtörvénykönyv számos újítást hozott, melyek közül kiemelést érdemel a Btk. 16. §-a szerinti rendelkezés, mely szerint bizonyos személy elleni erőszakos bűncselekmények elkövetése esetén a büntethetőségi korhatár – a főszabály szerinti tizennegyedik életévről – leszállításra került a tizenkettedik életévre.

Az új szabályozást többen fenntartásokkal kezelték és a mai napig kérdéseket vet fel az alkalmazása, annál is inkább, hogy a belátási képesség fogalma a hatálybalépést megelőző évtizedekben a büntetőjog terminológiájában nem jelent meg, hanem az a polgári jog területén volt használatos az egyes személyi állapoti perek esetén.

A fentiekre figyelemmel tanulmányomban áttekintést kívánok adni a büntethetőségi életkor szabályozásáról. Ehhez be kívánom mutatni a szabályozás jogtörténeti változásait, a belátási képesség fogalmát, vizsgálatához kapcsolódó rendelkezéseket, a vizsgálatával kapcsolatos bírói mérlegelés mozgásterét, valamint egy konkrét büntetőügyhöz kapcsolódó 25/2022. (X.26.) Alkotmánybírósági határozatot.

1. Büntethetőségi korhatár

1.1. A büntethetőségi életkor szabályozásának történeti áttekintése

A Csemegi-kódex 83. §-a és 84. §-a a büntethetőségi életkort oly módon határozta meg, hogy azon elkövetőkkel szemben, akik a tizenkettedik életévüket nem töltötték be büntetőeljárás nem volt indítható, a tizenkettedik és a tizenhatodik

életét betöltött személyek felelősségre vonására pedig akkor kerülhetett sor, ha az a cselekmény bűnösségének felismeréséhez szükséges belátási képességgel rendelkezett. A kódex azonban nem tartalmazott taxatív felsorolást, hogy mely bűncselekmények elkövetése során érvényesült ez a rendelkezés, így álláspontom szerint ez valamennyi bűncselekmény elkövetése esetén irányadó volt.

A Csemegi-kódex indokolása szerint meghatározásra került egy életkor, ameddig a beszámíthatatlanságot, mint feltétel nélküli életkort állapítottak meg, azonban ezen életkor feletti kort elérő elkövető esetén a beszámíthatatlanságot feltételtől tette függővé. Finkey Ferenc szerint ezen körbe három életkori kategória különböztethető meg: az elsőbe tartoztak a tizenkettedik életévüket be nem töltött gyermekkorúak, akik ellen bűnvádi eljárás megindítására nem volt lehetőség. A második kategóriába a serdülőkorúak tartoztak, vagyis azok, akik a tizenkettedik életévüket betöltötték, ám a tizenhatodik életévüket még nem. A harmadik körbe a tizenhatodik életévüket betöltött személyek tartoztak, akik a büntetőjogi nagykorúság, azaz teljes beszámítás és felelősség körébe estek.

A serdülőkorú személyek ellen megindított bűnvádi eljárás esetén a bíró legelőször a serdülőkorú elkövető beszámítási képességét volt köteles vizsgálni. Ezt indokolta, hogy a szellemi és erkölcsi fejlődés nem minden gyermeknél egyszerre és egyenlő mértékben történik, mivel a szellemi képesség, a nevelés, a családi és társadalmi környezet különbségei, a gyermek és szüleinek vagy eltartóinak gazdasági viszonyai, mind kihatnak a gyermekek fejlődésére. Finkey Ferenc kifejtette továbbá, hogy a magyar kriminálpolitika a fiatalkorú bűnösök kérdését tekintette a legsürgetőbb problémának, hiszen a statisztikai adatok alapján a tizenhat év alatti bűnelkövetők az összbűnözési statisztika 3%-át, míg a tizenhat és húsz év közötti elkövetők a 14%-át tették ki. Azonban álláspontja szerint a Csemegi-kódex büntethetőségi korhatárra vonatkozó rendelkezései az alábbi reformokra szorultak: a korhatár tizennegyedik életévre való felemelésére, mivel ezelőtt szerinte nem lehet beszélni önálló akarati elhatározásról, az elhatározás szabadságáról, illetve erkölcsi vagy társadalmi felelősségről. Ennek megfelelően a második – serdülőkori – életkori kategória felsőhatára a tizennyolcadik életévben kerüljön meghatározásra. Továbbá a beszámítási képességre azt a javaslatot fogalmazta meg, hogy az ne pusztán a belátási képességtől váljék függővé, hanem az akarat-elhatározási képességtől, valamint az értelmi és erkölcsi érettségtől is. (Finkey, 1902, pp. 174-178)

Az I. Büntetőnovella 15-31. §-a rendelkezik a Csemegi-kódex fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezéseinek (42. §, 83-86. §) hatályon kívül helyezéséről és egy attól alapjaiban különböző, új szabályozás létrehozásáról. Az I. Büntetőnovella Indokolása szerint erre azért volt szükség, mert a Csemegi-kódex szerinti rendelkezések elmaradnak az ilyen tárgyú külföldi büntetőjogi szabályoktól, a szerzett tapasztalatok szerint a szabályozás több tekintetben igazságtalan volt és célszerűtlennek bizonyult a büntetésvégrehajtás és a javító intézeti nevelés terén is. Mindezek mellett pedig tovább emelkedett a fiatalkorú bűnelkövetők száma, ami bizonyítja, hogy nem bizonyult „hathatós eszköznek” a szabályozás a fiatalkorúak kriminalitására vonatkozóan.

Mindezekre figyelemmel az I. Büntetőnovella a korábbi szabályozáshoz hasonlóan rendelkezett arról, hogy nem volt büntethető, aki az elkövetéskor a tizenkettedik életévét nem töltötte be. A novella ezen személyeket gyermekként jelöli meg. Majd a 16. §-a akként rendelkezett, hogy a büntetőjogi felelősségét nem lehet megállapítani annak, aki a bűncselekmény elkövetéskor a tizenkettedik évét betöltötte, de tizennyolcadikat még nem és a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettséggel nem rendelkezett. Ezen elkövetőt a novella fiatalkorúként jelölte meg.

A büntethetőségi korhatár kiterjesztésének szükségességével kapcsolatban az I. Büntetőnovella Indokolása azt a magyarázatot adta, hogy orvostudományi és lélektani kutatások eredményeként a jogtudomány is akként foglalt állást, hogy szükségessé vált a büntethetőségi korhatár felemelése. Ugyanis a 16. és 18. életév közötti „fiatal” még nem rendelkezik azzal az erkölcsi és értelmi fejlettséggel, ami a büntetőjogi beszámíthatósághoz szükséges. Az Indokolás szerint ebben a korban még nem teljesen alakul ki a jellem és az egyes viselkedésminták sem szilárdulnak meg annyira, hogy azokon „kellő szigorral és megfelelő bánásmóddal” ne lehessen változtatni. Mindezek alapján azon fiatal, aki a 16. életévét betöltötte, de a 18. életévét még nem közelebb áll a 16 éven aluli fiatalkorúakhoz, mint „a testileg, értelmileg és erkölcsileg teljesen kifejlett férfiakhoz és nőkhez”.

Mindezekből egyértelműen kitűnik, hogy az I. Büntetőnovella a bűnözési statisztikai adatok fényében a jogalkalmazás, valamint az egyes büntetések végrehajtása és intézkedések alkalmazása során felmerült anomáliákra, problémákra kívánt reagálni részben új szabályozás megalkotásával.

A Btá. 9. §-a – ahogy a törvény Indokolása is fogalmaz – az addigi szabályozással egyezően a büntethetőséget a tizenkettedik életkor betöltéséhez kötötte.

Az addigi szabályozással az 1961. évi V. törvény szakított, ugyanis a büntetőkódex 20. §-a a büntethetőséget a tizennegyedik életév betöltéséhez kötötte. A törvény Indokolása elég szűkszavú e körben, pontosan nem került kifejtésre, hogy milyen indokok alapján – esetleg a tizenkettedik életévüket betöltött személyek által elkövetett bűncselekmények visszaszorulása, egy időközben napvilágot látott szakértői állásfoglalás vagy követendő külföldi minta – került a szabályozás módosításra sor. Az Indokolás szerint az ember beszámíthatóvá a tizennegyedik életvének betöltésével válik, tehát ezen életkor betöltését követően kerül a birtokába a cselekedetének értékelésére és annak megfelelő magatartás tanúsítására való képesség.

Az 1961. évi V. törvény a tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti elkövetők „felelősségre vonását” áthelyezte az iskolai, az iskolán kívül, valamint a családi nevelés hatáskörébe (Ligeti, 2006, pp. 22-23), ezzel a belátási képesség addigi vizsgálata az elkövetkezendő ötven esztendőre eltűnik a büntető igazságszolgáltatás feladatai közül. (Tóth, 2017, p. 29)

Az 1978. évi IV. törvény 23. §-a a büntethetőség alsó korhatárát az 1961. évi V. törvényhez hasonlóan a tizennegyedik életévben határozta meg. A törvény Indokolása szerint általában a fiatalok tizennégy éves korukban fejezik be általános iskolai tanulmányaikat, ekkorra megszerzik a társadalmi együttéléshez szükséges alapismereteket, ezért ebben az életkorban célszerű a büntethetőségi életkor meghatározása.

1.2. A hatályos szabályozás

Bár az 1978. évi IV. törvény a hatálybalépését követő több, mint három évtizedben számos módosításon esett át, a büntethetőségi korhatárral kapcsolatos rendelkezések nem változtak. Pedig a változás iránti igény, már igen korán, az 1990-es évek közepén megmutatkozott, hiszen többek között Nagy Ferenc és Lévay Miklós is foglalkozott ezen időszakban a fiataikorúakra vonatkozó Btk. rendelkezések reformjával, melyek a büntethetőségi korhatár kérdéskörét is érintették. A hivatkozott szerzők tanulmányaikban akként foglaltak állást, hogy a kiemelkedő tárgyi súlyú, élet elleni bűncselekményt elkövető tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti elkövetők büntetőjogi felelősségre vonására sor

kellene, hogy kerüljön. (Ligeti, 2006, pp. 27-29)

Majd 2001-ben Csemáné Váradi Erika és Lévay Miklós az Igazságügyi Minisztérium Kodifikációs Bizottságának felkérése tanulmányt készített a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőjogi szabályozás reformjáról. A tanulmány – azonkívül, hogy bemutatja többek között a szabályozás egyes modelljeit, valamint kitér a nemzetközi tendenciákra is – javaslatokat fogalmaz meg többek között a büntethetőségi korhatárra, illetve az értelmi-erkölcsi fejlettség, mint felelősségi kritérium rögzítésére. A tanulmány a büntethetőség alsó korhatárát nem kívánta a tizenkettedik életévre leszállítani, hanem kifejtette, hogy a büntetőjog ultima ratio jellegére és a speciális prevenció elveire figyelemmel a gyermekvédelmi intézményrendszer fejlesztése szükséges. Továbbá javaslatot fogalmaz meg aziránt, hogy a fiatalkorúak önálló büntetőjogi felelősségi rendszerének kialakítása során felelősségi kritériumként – a beszámítási képesség és az életkor mellett – jelenjen meg az úgynevezett „értelmi-erkölcsi fejlettség” is. Álláspontjuk szerint ezen feltétel bevezetése révén előtérbe kerülhetne az egyéniesítés és a differenciált elbírálás különösen abban az esetben, ha az elkövető a kóros elmeállapot szintjét el nem érő mentális betegségben szenved. (Csemáné – Lévay, 2002, pp. 12-27)

Fontos megjegyezni, hogy az új büntetőtörvény kodifikációs munkáit megelőző években számos esetben szóltak gyermekkorú bűnelkövetőkről a híradások, azonban a magyar hatóságok figyelemmel a hatályos szabályozásra tehetetlennek bizonyultak.

A kodifikációs munkálatok során kiemelt kérdésként merült fel a „fiatalkorúak büntetőjogának reformja”, ennek keretében vitatéma volt a büntethetőségi korhatár leszállításának kérdése is. E körben felmerült a büntethetőségi korhatár általánosan, 12. életévre történő leszállítása is, aminek az indokát a jogtörténeti hagyományok mellett a gyermekkorú elkövetők által elkövetett bűncselekmények számának növekedése és azok jelentősebb tárgyi súlya adta. A jogtörténeti hagyományok e körben, mind a büntethetőségi életkor leszállítása mellett érvelők, mind pedig az 1978. évi IV. törvény szerinti szabályozást megtartani igyekvők tekintetében kellő hivatkozási alapként szolgáltak. (Pápai-Tarr, 2019, pp. 405-406)

A kodifikációs bizottság vizsgálta továbbá más államok szabályozását is. Az Európai Unió tagállamaiban meglehetősen változatosan alakult a büntethetőségi korhatár meghatározása. A Btk. kodifikációjának idején Németországban és Olaszországban 14 év, Franciaországban 13 év, Hollandiába, Skóciában és

Írországból 12 év, az Egyesült Királyságban 10 év, Máltán pedig 9 év a büntethetőség alsó korhatára. (Pálmai, 2014, p. 17) Bár az utóbbi években Németországban is felmerült a büntethetőségi korhatár leszállítása a tizenkettedik életévre. (<https://hu.euronews.com/2019/07/09/hol-a-buntethetosegi-hatar,2019>)

Tehát az igény mind elméleti, mind pedig gyakorlati szinten megmutatkozott a büntethetőségi korhatárt érintő új szabályozás megalkotására.

A kodifikációs munkálatok eredményeként megszületett a jelenleg is hatályos 2012. évi C. törvény, ami szakított a közel hatvan évig tartó szabályozással és a büntethetőségi korhatárt az emberölés alapesete és minősített esetei, az erős felindulásban elkövetett emberölés, az életveszélyt vagy halált okozó testi sértés, a rablás alapesete és minősített esetei, valamint a kifosztás minősített esetei tekintetében akként határozta meg, hogy az elkövető abban az esetben büntethető, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Azonban főszabály szerint a büntethetőségi korhatárt a tizennegyedik életév betöltéséhez kötötte.

A Btk. Miniszteri Indokolása mindezt azzal indokolta, hogy a gyermekek ebben az életkorban fejezik be általános iskolai tanulmányaikat és ez az életkor, amikor olyan szellemi és testi érettségre tesznek szert, ami alapján nincs akadálya a büntetőjogi felelősségre vonásuknak sem. Ennek okaként a jogalkotó az információs forradalom bekövetkezését jelölte meg, melynek következtében a gyermekek biológiai fejlődése is felgyorsult és már ebben az életkorban is olyan társadalmi hatások érik őket, melyektől korábban védve voltak. Emellett az Indokolás kiemelte azt is, hogy a büntethetőségi korhatár leszállítását indokolta az is, hogy egyre gyakoribbá vált az „erőszakos érdekérvényesítés” a 12. és 14. életév közötti személyek esetén, ezért a törvényben meghatározott kirívóan agresszív, személy elleni erőszakos bűncselekményeket megvalósító gyermekkorú elkövetők magatartásából arra lehet következtetni, hogy nem lesz képes a törvénytisztelő életmód folytatására, illetve a megfelelő segítség hiányában képtelen lesz beilleszkedni a társadalomba.

Az új törvényi szabályozás igazán vegyes fogadtatást kapott, sokan kételkedve fogadták azzal indokolva, hogy a Btk. hatálybalépését megelőzően csökkent a gyermekkorú elkövetők által elkövetett bűncselekmények száma, illetve a belátási képesség vizsgálatához szükséges elméleti alapvetések és gyakorlati feltételek

hiányoznak. (Gyurkó, 2008, pp. 75-76) Továbbá jogvédők és gyermekvédelmi szakemberek is nem tetszésüket fejezték ki, például Gyurkó Szilvia gyermekvédelmi szakember véleménye szerint „támogatásra és nem büntetésre van szükségük a gyerekkorú elkövetőknek, akik jellemzően korábban maguk is elszenvedői voltak valamilyen erőszakos bűncselekménynek.” (Pálmai, 2014, p. 17)

Pallagi Anikó tanulmányában kifejtette, hogy az új Btk. értelmezése során elsősorban nem a szabályozás helyénvalóságát kell vizsgálni, hanem azt, hogy miként lehet eredményesen, illetve eredményesebben fellépni a gyermek- és fiatalkori bűnözéssel szemben a büntetőjog és a büntetőjogon kívüli eszközökkel. Erre figyelemmel de lege ferenda javaslatot fogalmazott meg az új Btk. rendelkezésének pontosítására, így valamennyi fiatalkorú bűnelkövetőre vonatkozó büntethetőségi feltétel újragondolására. E körben felvetette azt, hogy valamennyi fiatalkorú elkövető esetén vizsgálni kellene a belátási képesség meglétét, mellyel lehetőség lenne az erkölcsi és értelmi fejlettség vizsgálatára is, ami „értékelné a fejlődés fiatalkorra jellemző sajátos fázisát”. (Pallagi, 2014, p. 111) A Btk. hatálybalépése óta eltelt több, mint egy évtizedben azonban ilyen jellegű módosítás nem történt.

Azonban a személy elleni erőszakos bűncselekmények köre 2016. július 17. napjától a terrorcselekmény büntetével, majd 2020. szeptember 06. napjától kibővült a hivatalos személy elleni erőszak büntetvének alap- és minősített esetével, a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak büntetvének alap- és minősített esetével, illetve a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak büntetvének alap- és minősített esetével.

1.3. A belátási képesség vizsgálata

1.3.1. A belátási képesség fogalma és elhatárolása

Az életkor vizsgálata nem jelenthet problémát, hiszen a tizennegyedik életév betöltése anyagi jogi határidő, vagyis a büntethetőségi életkor alsó határa az alapul szolgáló esemény napját követő napon áll be, tehát az elkövető születésnapját követő napon. Amennyiben pedig az elkövetett cselekmény kifejtésének időpontja a születésnapon vagy azt megelőzően történik, azonban csak a születésnapot követően áll be a tényállásszerű eredmény akkor az elkövető büntetőjogi felelőssége nem állapítható meg. (Karsai, 2022, pp. 83-84)

Azonban a belátási képesség meghatározásával nincs ilyen egyszerű dolga a jogalkalmazónak. Bár – ahogy arra a korábbiakban már utaltam – nem ismeretlen a magyar büntetőjogi szabályozásban a belátási képesség feltételként való meghatározása, hiszen már a Csemegi-kódex is alkalmazta.

De mit is jelent az a bizonyos belátási képesség?

A fogalom ismeretes egyaránt a polgári jog és a büntetőjog területén, azonban a két jogterületen különböző jelentést hordoz. A polgári jogi belátási képesség fogalommal a cselekvőképesség általános szabályai között találkozunk, melynek keretei között az ügyek viteléhez szükséges jó mentális állapotot jelenti. Ugyanis a cselekvőképességet érintő gondokság alá helyezés abban az esetben merülhet fel, ha az adott személy ügyeinek viteléhez szükséges belátási képessége mentális zavara következtében csökkent vagy hiányzik. Tehát a cselekvőképesség szabályainál megjelenő mentális zavar a büntetőjogban megjelenő kóros elmeállapot fogalmán keresztül a beszámítási képességgel állítható párhuzamba, (Domokos, 2018, pp. 40-41) nem pedig a Btk. 16. §-ban megjelenő belátási képességgel.

Ugyanis a büntetőjogi belátási képesség nem a kóros elmeállapot kizártságát jelenti, hanem kifejezetten a tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti, törvényben meghatározott személy elleni erőszakos büntetendő cselekményt elkövető személyek érettségére vonatkozik. Domokos Andrea fogalom meghatározása szerint belátási képességgel rendelkezik az a személy, aki szellemileg, érzelmileg, erkölcsileg kellően érett ahhoz, hogy belássa cselekménye jogellenes, társadalomra veszélyes voltát és azt, hogy e belátásnak, illetve felismerésnek megfelelően cselekedjen. (Domokos, 2018, p. 41) Kónya István is hasonlóképpen, mintegy „értelmi és erkölcsi fejlettségként” határozza meg a belátási képesség fogalmát. (Kónya, 2013, pp. 96-97)

A fogalom meghatározás szempontjából álláspontom szerint elengedhetetlen a beszámítási képesség fogalmának meghatározása, valamint a belátási képesség és a beszámítási képesség közti különbségek feltárása.

A beszámítási képesség fogalma nem újkeletű a büntetőjog tudományában, hiszen az már évtizedekkel ezelőtt a kóros elmeállapot megállapításának kulcsfogalmává vált. Fontos megjegyezni, hogy a belátási képesség definíciójához hasonlóan, korábban a jogalkotó a beszámítási képesség fogalmával is adós maradt, így a jogalkalmazókra és a jogtudomány képviselőire hárult a fogalom

meghatározása. A Legfelsőbb Bíróság 3/1998. számú büntetőjogegységi határozata a beszámítási képességet az ember két irányú képességének gyűjtőfogalmaként definiálja, ezen két képesség pedig a felismerési és az akarati képesség. A felismerési képesség nem más, mint a cselekmény következményeinek előrelátására kiterjedő, másként a tények tudatának és értékelésének általános képessége, míg az akarati képesség az e felismerésnek megfelelő cselekvésre való képesség. Belovics Ervin a beszámítási képességet hasonló módon definiálja, álláspontja szerint a beszámítási képességnek két összetevőből áll: a felismerési képességből és az akarati képességből. A felismerési képességet, mint a cselekmény következményeinek előrelátását határozza meg, az akarati képességet pedig akként, hogy a felismerési képességgel rendelkező személy szabadon alakítja akaratát és annak megfelelően cselekszik. (Belovics, 2022, pp. 202-203)

Nagy Ferenc a belátási és a beszámítási képesség közötti különbséget abban határozta meg, hogy a belátási képesség megállapításának feltétele a következmények felismeréséhez szükséges képesség megléte, azonban nem törvényi feltétel a felismerésnek megfelelő akarati képesség fennállása, ami a beszámítási képesség megállapításához egyébként nélkülözhetetlen. (Nagy, 2014, p. 132)

Vaskuti András a beszámítási képesség és a belátási képesség viszonyát az alábbiak szerint határozta meg: a beszámítási képesség hiánya a Btk. 17. §-ában írt feltételek fennállását alapozza meg, így a felismerési képesség teljesen hiányozhat vagy enyhe, közepes vagy súlyos fokú korlátozottságot jelenthet. Ezzel szemben a belátási képesség hiánya kizárólag 14. életévét be nem töltött személyeknél vizsgálható, a belátási képesség hiánya nincs összefüggésben a kóros elmeállapot fennállásával, az élelektani alapon is kialakulhat és nincsenek fokozatai. (Vaskuti, 2015. pp. 180-181)

A fentiek és a Btk. 16. §-ának rendelkezése alapján a belátási képességgel rendelkezik az a tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti személy, aki értelmileg és erkölcsileg kellően érett arra, hogy felismerje cselekménye jogellenes, a társadalmi együttélés szabályaival szembemenő voltát és azt, hogy cselekménye szankciót vonhat maga után.

1.3.2. A belátási képesség vizsgálatának módja

A belátási képesség vizsgálatáról a Be. 686. §-a akként rendelkezik, hogy abban az esetben, ha az elkövető a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennegyedik életévét még nem, úgy a megalapozott gyanú közlését követően a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességének vizsgálata érdekében a jogszabályban meghatározottak szerint haladéktalanul gondoskodni kell a szakértő kirendeléséről. Ebben az esetben egyesített szakvélemény készítésére kerül sor.

A rendelkezés a büntetőeljárás kódex XC. fejezetében, a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásról szóló fejezetben található. A törvény Indokolása szerint a Be. az alacsonyabb szintű jogszabály, illetve a kialakult ügyészégi gyakorlat alapulvételével a belátási képesség vizsgálatára megfelelő kompetenciával rendelkező igazságügyi szakértők egyesített szakvéleményének beszerzését határozza meg. A hivatkozott büntetőeljárás jogi rendelkezés értelmezéséhez mindenképpen érdemes megvizsgálni, hogy pontosan mit is takar a kialakult ügyészégi gyakorlat, illetve annak milyen forrásai vannak?

2018. június 30. napjáig volt hatályban a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről szóló 5/2013. (VII.31.) Legfőbb Ügyész helyettesi körlevél, ami az egységes ügyészi gyakorlat kialakítása céljából készült.

A körlevél alapján a fiatalkorú terhelt elkövetéskori büntetőjogi belátási képességének vizsgálatára kizárólag az elmeállapotára vonatkozóan elvégzett igazságügyi elmeorvos szakértői vizsgálat eredményének ismeretében kerülhet sor. Amennyiben a terhelt beszámítási képessége kizárt, a belátási képesség tekintetében a további vizsgálat elvégzése szükségtelen, azonban rögzíti, hogy a beszámítási képesség korlátozottsága önmagában a belátási képességet nem zárja ki és annak vizsgálatát sem teszi mellőzhetővé. A megalapozott gyanú közlését követően fiatalkorú terhelt beszámítási képességének és belátási képességének a vizsgálatára haladéktalanul szakértőt kell kirendelni és egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt kell beszerezni, a vizsgálatba pedig indokolt gyermekpszichiáter szakkonzultenst bevonni. Továbbá rögzíti, hogy a szakértői vizsgálat elvégzéséhez soron kívüli beszerzése és a szakértő rendelkezésére bocsátása indokolt az alábbi iratoknak: a fiatalkorú terheltől készült környezettanulmány, pedagógiai és iskolai jellemzés, az esetleges

gyermekvédelmi intézkedésekre, valamint a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratok és dokumentumok. Ezt követően kizárólag a szakvélemény és a rendelkezésre álló adatok együttes, körültekintő értékelésével lehet állást foglalni abban a körben, hogy a terhelt a cselekmény következményei felismeréséhez szükséges belátási képességgel rendelkezett-e.

A fiatalkorúak büntetőügyeivel kapcsolatos ügyészszégi szakfeladatok ellátásáról szóló 11/2018. (VI. 29.) Legfőbb Ügyészi utasítás 11. pontja tartalmaz rendelkezéseket a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terheltre vonatkozó különös szabályokról.

Alapvetően az utasítás fenntartja a fenti körlevél érdemi részét, valamint rögzíti azt, hogy a vádiratnak tartalmaznia kell azoknak a tényeknek a rövid leírását, amelyek azt igazolják, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú az elkövetéskor a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással rendelkezett. Rögzíti továbbá, hogy különös figyelmet fordít arra az ügyszség, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú részvételével zajló eljárási cselekményt a nyomozó hatóság a Be. 96. § (3) bekezdésében írt szabályok megtartásával folytatta-e le. Továbbá a személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésének indítványozásakor gondoskodik arról, hogy az ügyiratokban rendelkezésre álljanak azok a soron kívül beszerezhető, a belátási képességre tekintettel orientáló tartalmú bizonyítási eszközök, amelyek alapján a bíróságban támadhat észszerű kétely a terhelt belátási képességével kapcsolatban.

Ahogy láthatjuk mind a Legfőbb Ügyész helyettesi körlevél, mind pedig a Legfőbb Ügyészi utasítás kellő pontossággal és részletességgel határozza meg a belátási képesség vizsgálatának körében felmerülő halaszthatatlan eljárási cselekményeket és az azok alkalmazása során szem előtt tartandó szempontokat.

Ezzel szemben a Be. 686. §-ának fent hivatkozott rendelkezése csupán azt határozza meg, hogy a megalapozott gyanú közlését követően haladéktalanul, jogszabályban meghatározottak szerint szakértő kirendeléséről kell gondoskodni, erre figyelemmel a törvény előírja az egyesített szakvélemény beszerzését. Tehát álláspontom szerint mindenképpen szükséges a nyomozás során a fenti jogforrások ismerete és további alkalmazása.

A Be. rendelkezés által hivatkozott jogszabály az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet (a továbbiakban: Rendelet), melynek a 19/A. §-a tartalmazza a fiatalok terhelte beszámítási és belátási képességének vizsgálatára vonatkozó szabályokat. Ez alapján először le kell folytatni a terhelte elmeállapotának orvosszakértői vizsgálatát a Rendelet 17. §-a szerint, tehát két szakértő vizsgálja meg a terhelte, akik közül az egyik szakértőnek az igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvos), a másik szakértőnek pedig igazságügyi orvos vagy igazságügyi pszichiátria (igazságügyi elmeorvos) képesítéssel kell rendelkeznie. Amennyiben a vizsgálat során a szakértők megállapítják, hogy a terhelte a beszámítási képessége birtokában van, akkor a vizsgálatot végző szakértő a belátási képességről is véleményt ad azzal és a terhelte belátási képességének vizsgálatához a klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatát is el kell végezni. Ezen vizsgálatot olyan szakértő végezheti, aki klinikai és mentálhigiéniai gyermek szakpszichológus vagy pedig ezzel egyenértékű szakvizsgálattal rendelkezik. Fontos megjegyezni, hogy ezen vizsgálatba szakvizsgálóként gyermek- és ifjúsági pszichiátriai szakvizsgálattal rendelkező személy bevonása kötelező. A szakértők az elvégzett vizsgálatok alapján egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői véleményt készítenek. (POLT, 2018)

2. Belátási képesség vizsgálata a gyakorlatban és a 25/2022. (X.26.) AB határozat megállapításai

A téma kutatásának elméleti szintű megközelítése mellett álláspontom szerint elengedhetetlen a bírói gyakorlat vizsgálata is. Ennek során megvizsgáltam a rendelkezésre álló – összesen tizenkét elsőfokú és másodfokú – anonimizált határozatot abból az aspektusból, hogy a bíróságnak mekkora mozgástere van vagy lehet a belátási képesség vizsgálata kapcsán.

Ezen vizsgálat során arra a megállapításra jutottam, hogy az eljáró elsőfokú és másodfokú tanácsokban nem merült fel aggály belátási képességgel összefüggésben készült szakértői véleményekkel kapcsolatban, mind a közvetlenség-elve, mind pedig a rendelkezésre álló iratokkal összefüggésben. Ilyen rendelkezésre álló iratnak tekintendők a környezetanulmányok, kockázatelemzések, pedagógiai jellemzések, valamint az egyes hatósági eljárások – például gyámhatósági eljárás – iratai. (Miskolci Törvényszék Fk.29/2020/181. számú ítéletének [122] bekezdése)

Azonban felmerült olyan eset is, amikor az eljáró bíróban kétség merült fel az egyik terhelt belátási képességével kapcsolatban az alábbiak szerint. A Budapest Környéki Törvényszék tanácsa a 20.Fk.13/2021. számú büntetőügyben felfüggesztette az eljárást, és egyidejűleg bírói kezdeményezéssel fordult az Alkotmánybírósághoz a Btk. 16. §-a és 105. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése iránt. Az indítványozó alaptörvény-ellenességet az Alaptörvény T) cikk (3) bekezdése, XVI. cikk (1) bekezdése és 28. cikke alapján tartotta megállapíthatónak.

Az indítvány alapjául szolgáló ügyben az ügyészség a fiatalkorú V. rendű vádlottat a Btk. 16. § a) pontja alapján a Btk. 160. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés b) és d) pontjai szerint minősülő, társtettesként elkövetett emberölés büntettének elkövetésével vádolta. A nyomozás során beszerzett igazságügyi elmeorvos-szakértői vélemény alapján a fiatalkorú V. rendű vádlott a bűncselekmény elkövetésekor teljeskörű beszámítási képességgel és belátási képességgel rendelkezett. A tárgyaláson meghallgatott pszichológus szakértő akként foglalt állást, hogy az V. r. vádlott az elkövetéskor egy nagykorúakból álló csoport tagja volt, mely csoporthoz tartozott többek között a vádlott felügyeletére képes nagykorú személy is. Ezen körülmény figyelemmel az V. r. vádlott nem volt képes a belátási képessége szerinti magatartásra, amit a csoportnyomás, a megfelelésre és az engedelmességre hajlamosság határozott meg.

Az indítványban kifejtésre kerül, hogy a szabályozás nem veszi figyelembe, hogy a tizenkét és tizenhét év közötti gyermekek testi és szellemi fejlettségének alacsonyabb szintjéből nem következik, hogy érzelmileg is fejletlenebbek lennének. Emellett a gyermekkorra jellemző az érzelmi kiszolgáltatottság és az alkalmazkodási vágy ahhoz a személyhez, akihez a gyermek kötődik. Mindez pedig kihatással van a gyermek magatartására, ami miatt még akkor sem várható el tőle a belátási képessége szerinti cselekvés, ha azzal teljeskörűen rendelkezik. Álláspontja szerint a gyermekek ezen tulajdonságának a kihasználását maga a jogalkotó is szankcionálja több különös részi tényállásban – például a Btk. 198. §-a szerinti szexuális visszaélés vagy a Btk. 208. §-a szerinti kiskorú veszélyeztetése tényállások körében -, hiszen ezen tényállások esetében a jogalkotó azt feltételezi, hogy a gyermekkorú valamely magatartást a felnőttkorú elvárásának megfelelően, attól függetlenül valósítja meg, hogy azt a saját testi-érzelmi fejlődésére károsnak tartja-e, illetve annak erkölcsi jellegével tisztában van-e. Véleménye szerint a másoknak való a gyermekek személyiségének és ennek a büntetőjogi felelősségre

vonás szempontjából is jelentősége van. Tehát annak értékelése is feltétlenül szükséges, hogy magatartásukban kimutatható-e „más személy kényszerrel nem érő ráhatása”, hiszen abban az esetben, ha megállapítható, hogy a fiatalok azért követte el a bűncselekményt, mert másnak akart megfelelni akkor nincs helye a büntetőjogi felelőssége megállapításának. Mindezek alapján a tizenkettő és tizennégy év közötti fiatalok büntetőjogi felelőssége tehát az indítvány értelmében akkor lenne megállapítható, ha a bűncselekmény törvényi tényállását más személy érzelmi ráhatása nélkül valósította meg.

Az Alkotmánybíróság az indítványban megjelölt jogszabályhelyek alaptörvényellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította. Továbbá rögzítette, hogy szükséges egy egységes szakmai szempontrendszer meghatározása és rögzítése jogi szabályozásban vagy módszertani levél megalkotásával a belátási képesség vizsgálata tárgyában.

Indokolásában kifejtette, hogy a büntethetőségi korhatár meghatározása az állami büntetőpolitika körébe esik, továbbá a jogalkotó döntési kompetenciájába tartozik és nem kérdőjelezhető meg alkotmányjogilag, hogy a szabályozás alkalmas-e a kitűzött büntetőpolitikai célok elérésére. Továbbá megállapította azt is, hogy a hatályos szabályozás garanciarendszere összhangban áll egyrészt a történelmi hagyományokkal, másrészt a külföldi és nemzetközi szabályozással és követelményekkel is.

Kifejtette, hogy a belátási képesség vizsgálata a bíróság feladata, ugyanakkor a büntetőeljárásba kötelező a szakértők bevonása is, akik közül az egyik szakértőnek igazságügyi pszichiátria, a másik szakértőnek pedig igazságügyi orvostan vagy igazságügyi pszichiátria képesítéssel kell rendelkeznie. Amennyiben a fiatalok beszámítható, úgy a szakértő a belátási képességről is véleményt ad. A belátási képesség vizsgálatához a terhelt klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatát is el kell végezni.

Erre figyelemmel az Alkotmánybíróság megkereste a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ főigazgatóját annak érdekében, hogy számoljon be álláspontjáról a Btk. 16. § alkalmazásával, valamint a tizenkét és tizennégy év közötti terhelt belátási képességének a vizsgálatával összefüggésben. A főigazgató válaszában a belátási képesség fogalmát szakmai szempontból az alábbiak szerint határozta meg: „A büntetőjogi belátási képesség azon értelmi és erkölcsi fejlettség (érettség), mely szükséges ahhoz, hogy valaki felismerje egy konkrét cselekmény elkövetésekor a cselekmény jogellenességét, illetve, hogy e felismerésének

megfelelően cselekedjen. Értelmi és erkölcsi érettség szükséges ahhoz, hogy a személy képes legyen megérteni a különbséget jogos és jogtalan között, és képes legyen felismerni azt, hogy az adott előírás megsértése milyen típusú és súlyú szankciót vonhat maga után.” A konkrét ügyben pedig úgy foglalt állást, hogy az V. rendű vádlott érzelmi fejlettsége, illetve az abból fakadó alkalmazkodási vágya, kötődési igénye, továbbá mindezen tényezőknek a gyermek magatartására gyakorolt szerepe értékelhető igazságügyi pszichológiai vizsgálattal is.

A fenti alkotmánybíróági határozat – különösen a büntethetőségi korhatár szabályozása körében tett – megállapításai hiánypótlóak, azonban bizonyos szempontból további kérdéseket vetnek fel. Álláspontom szerint ilyen kérdésnek tekintendő, hogy a bíróság mekkora mozgástérrel rendelkezik a belátási képesség vizsgálata során, illetve le kell-e egyáltalán folytatnia e körben bármiféle vizsgálatot? Valamelyest szerencsésebb helyzetben van a bíróság, mint másfél évszázaddal ezelőtt, hogy már nem a bíró szubjektív meggyőződésére van bízva a belátási képesség megállapítása, hanem objektív szakértői vizsgálat eredményeként kerül sor a kérdés megválaszolására.

A Be. 188. §-ára, valamint a Be. 686. §-ára figyelemmel a szakértői vizsgálatok során megállapítást nyer, hogy a terhelt beszámítási képessége és belátási képessége birtokában volt-e a cselekmény elkövetése idején, amennyiben a birtokában volt, úgy sor kerül a vádemelésre. A bírósági eljárás során pedig a bíró – illetve a Be. 680. §-a alapján eljárva az ülnökökkel kiegészülő tanács – a közvetlenség-elve alapján megbizonyosodhat a szakértői véleményben foglaltakról. Amennyiben a szakértői vélemény megállapításaival ellentétben a terhelt belátási képességével kapcsolatban a bíróság, az ügyészség vagy a védő részéről ésszerű kétely merül fel, úgy a bíróság a Be. 197. § (1) bekezdés d) pontjára figyelemmel felhívhatja a szakértőt felvilágosítás adására vagy a szakértői vélemény kiegészítésére. Amennyiben ez nem vezet eredményre úgy más szakértőt kell kirendelni azonos kérdésre, azonos vizsgálati adatok alapulvételével és ugyanazon bizonyítandó tényre vonatkozóan kell nyilatkoztatni, mivel egy-egy adat eltérése okszerűen más eredményre vezethet. Újabb szakértő kirendelésére kerülhet sor azon okból is, hogy az eltérő következtetés lehetőségét egy, a korábbi szakértői vizsgálatától eltérő, korszerűbb vizsgálati eljárás lehetősége veti fel. Amennyiben ezt követően is fennáll ellentmondás, eltérés esetén újabb szakértő csak a szakvélemények közötti eltérés okára vonatkozóan rendelhető ki annak eldöntése érdekében, hogy szükséges-e bármelyik korábbi szakvélemény kiegészítése vagy pedig újabb szakértői vélemény beszerzése indokolt. (Polt,

2018)

Tehát a bírósági szakban felmerülő kétségek esetén más szakértő(k) bevonására van lehetőség, akik a fiatalok terhelt vonatkozásában szükség szerint ismét elvégezhetik a megfelelő vizsgálatokat. Ezen eljárásjogi szabályok alapján megállapítható, hogy a bíróságnak viszonylag tágabb a mozgástere a belátási képesség vizsgálata során.

Azonban álláspontom szerint elengedhetetlen lenne egy módszertani levél kidolgozása a belátási képesség szakértői vizsgálatával kapcsolatban. Ahogy a fentiekben is láthattuk az eljárás szereplőiben felmerült kételyeket e különös szakértelmet igénylő kérdésben kifejezetten a szakértők hivatottak eloszlatni, amihez álláspontom szerint elengedhetetlen lenne a belátási képesség vizsgálata szempontjából releváns körülményre – különösen a vizsgálat módszerére, a belátási képesség meglétét alátámasztó személyiségjegyek, viselkedési módok, valamint a fenti Alkotmánybírósági határozat megállapításaira figyelemmel a gyermek esetleges kötődéseire is kiterjedő – módszertani levél megalkotása.

Összegzés

A fentiek alapján úgy gondolom, hogy a büntethetőségi korhatár leszállítása egyes bűncselekmények esetében indokolt volt akkor is, ha közvetlenül a szabályozást megelőzően csökkent az elkövetések száma. Mindezt arra alapozom, amit a törvény Miniszteri Indokolása is okként megjelöl, egy felgyorsult világban élünk, ahol a gyermekek biológiai és értelmi fejlődése is hamarabb bekövetkezik, mint pár évtizeddel korábban. Másrészt a törvény olyan súlyos, erőszakos bűncselekményeket taxál, melyek elkövetése esetén – egyetértve a hivatkozott alkotmánybírósági határozatban foglaltakkal – a család közreműködése már nem elegendő, hanem állami beavatkozás szükséges, ami generál-, és speciál preventív célokat is megvalósít. Emellett – ahogy arra a fentiekben utaltam – sajnálatos módon sor került már arra is, hogy egy személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetése esetén a hatóságok nem tudtak mit tenni egy – az akkori szabályozás szerint – a gyermekkor miatt nem büntethető elkövetővel szemben.

A belátási képesség vizsgálata azonban nem tűnik ennyire egyértelműnek. Figyelemmel arra, hogy a belátási képesség megléte szakkérdés, melynek vizsgálatához a 31/2008. (XII. 31.) IRM rendelet pontos iránymutatásokat ad, de egy orvosi módszertani levél kidolgozása elengedhetetlennek bizonyul.

Irodalomjegyzék

- Balázs Beáta (2018) A belátási képesség büntetőjogi fogalmának történeti és elvi alapjairól. *Magyar Jog*, 2018/6. 370-377.
- Belovics Ervin (2022) Büntetőjog I. Általános rész, Negyedik hatályosított kiadás. Budapest, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. ISBN: 9789632585932
- Csemáné Váradi Erika – Lévy Miklós (2002) A fiatakorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről – történeti és jogösszehasonlító szempontból. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2002/1. 12-27.
- Domokos Andrea (2018) A belátási képesség a büntetőjogban. In: Domokos Andrea (szerk.): *Acta Caroliensia Conventorum Scientiarum Iuridico-Politicarum*, 5 éves a Büntető Törvénykönyv, Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar, Budapest, 39-49.
- Fejes Péter (2010) A fiatakorú elkövetők büntető igazságszolgáltatásáról, *Ügyészek Lapja*, 2010/ 2. 65-74.
- Gyurkó Szilvia (2008) A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek- és fiatakorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák. *Kriminológiai Tanulmányok*, 45. szám, 73-92.
- Finkey Ferenc (1902) A magyar büntetőjog tankönyve, Budapest, Politzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedése
- Karsai Krisztina (2022) *Nagykommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, ISBN: 9789632957968
- Kónya István (2013) *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára*. I. kötet. Budapest, HVG-Orac Kiadó, ISBN: 9638213140
- Ligeti Katalin (2006) A fiatakorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 2006/2. 21-38.
- Nagy Ferenc (2014) Alkotmányosan megkérdőjelezhető aggályokról az új Btk. kapcsán. In: Hack Péter – Koósné Mohácsi Barbara. *Emberek őrzője*. Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó
- Pallagi Anikó (2014) Büntethető gyermekkorúak. *Pro Futuro*, 2014/1. 97-111. <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2014/1/5498>

Pálmai Erika (2014) Vitatott megoldások. Újabb nemzetközi kötelezettségét szegi meg a kormány azzal, hogy nem enged a büntethetőség jelenlegi 12 éves korhatárából. HVG 2014/47. 17-19.
<https://doi.org/10.1177/0533316414558014f>

Pápai-Tarr Ágnes (2019) Szimbolikus jogalkotás, avagy társadalmi szükséglet Mérégen: a gyermekkor szabályai. JURA, 2019/2. 405-414.

Polt Péter (2013) Új Btk. kommentár – 1. kötet. Budapest, Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó, ISBN: 9786155344152

Polt Péter – Miskolczi Barna – Vida József – Karner Zsanett (2018) Nagykomentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez [online] In: Jogtár. Wolters Kluwer, Budapest, 2025. április 08.

Szili-Simon Krisztina (2018) A büntethetőségi korhatár csökkentésének dilemmája. Belügyi Szemle, 66. évfolyam 2018/6. 80-87.
<https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.6.5>

Tóth Miklós (2017) A büntethetőségi korhatár a társadalmi elvárások tükrében, szabályozásának hazai és nemzetközi története. Belügyi Szemle, 65. évfolyam, 2017/2. 20-34. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2017.2.2>

Varga Ferenc (1895) A gyermekkorban levő bűnösök. In: Magyar jogászegylet értekezések XII. kötet I. füzet, Budapest, Franklin Társulat Könyvnyomdája

Vaskuti András (2015) Az életkor és a fiatalokúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban. Jogtudományi Közlöny, 2015/ 4. 173-182.

Vaskuti András (2013) A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények. In: Polt Péter: Új Btk. kommentár – 7. kötet, Budapest, Nemzeti Közszerológati és Tankönyvkiadó, 7-48.

Internetes hivatkozások

Központi Statisztikai Hivatal (2024) 11.1.1.4. Regisztrált elkövetők, elkövetések Letöltve: https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0004.html (Utolsó letöltés:14/01/2024)

EURONEWS (2019) Hol a (büntethetőségi) határ? Letöltve: <https://hu.euronews.com/2019/07/09/hol-a-buntethetosegi-hatar> (Utolsó letöltés: 21/01/2025)

Felhasznált jogszabályok

1908. évi XXXVI. törvénycikk és Indokolása

1950. évi II. törvény és Indokolása

1961. évi V. törvény és Indokolása

1978. évi IV. törvény és Indokolása

2012. évi C. törvény és Indokolása

Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény és Indokolása

A tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött
fiatalkorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről szóló
5/2013. (VII.31.) Legfőbb Ügyész helyettesi körlevél

A fiatalkorúak büntetőügyeivel kapcsolatos ügyészségi szakfeladatok ellátásáról
szóló 11/2018. (VI. 29.) Legfőbb Ügyészi utasítás 25-27. §

3/1998. számú büntetőjogegységi határozat

Vizsgált anonimizált határozatok

Budapest Környéki Törvényszék Fk.58/2022/122. számú ítélete

Budapest Környéki Törvényszék Fk.26/2023/4. számú ítélete

Miskolci Törvényszék 5.Fk.51/2016/57. számú ítélete

Debreceni Ítéltábla Fkf.I.682/2017/12. számú végzése

Fővárosi Törvényszék 9.Fk.156/2020/125. számú ítélete

Fővárosi Ítéltábla 5.Fkf.33/2023/11. számú ítélete

Debreceni Törvényszék 25.Fk.426/2016/59. számú ítélete

Debreceni Ítéltábla Fkf.II.776/2017/5. számú ítélete

Nyíregyházi Törvényszék 8.Fk.146/2018/44. számú ítélete

Debreceni Ítéltábla Fkf.II.546/2018/5. számú ítélete

Miskolci Törvényszék Fk.29/2020/181. számú ítélete

Debreceni Ítéltábla Fkf.I.228/2022/16. számú ítélete